

Література:

1. Андрійчук В. Г. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти / В.Г. Андрійчук, М.В. Зубець, В.В. Юрчишин. – К.: Аграрна наука, 2005. – 140 с.
2. Амбросов В.Я. Наукові положення удосконалення економічного і господарського механізмів розвитку сільського господарства / В.Я. Амбросов, Т.Г. Маренич // Економіка АПК. – 2005. – № 10. – С. 14–19.
3. Лозинська Т.М. Національний продовольчий ринок в умовах глобалізації: [монограф.] / Т.М. Лозинська. – Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2007. – 272 с.
4. Макаренко П.М. Моделі аграрної економіки / П.М. Макаренко. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 682 с.
5. Малік М.Й. Державне регулювання аграрного сектору економіки в дослідженнях вітчизняних вчених / М.Й. Малік, Ю.О. Лупенко // Економіка АПК. – 2009. – № 10. – С. 153-158.
6. Саблук П.Т. Економічний механізм АПК у ринковій системі господарювання / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2007. – № 2. – С. 3–10.
7. Статистичний щорічник Полтавської області за 2009 рік. –Полтава: Головне управління статистики у Полтавській області. – 2010. – 274 с.
8. Шпикуляк О. Г. Інституції у розвитку та регулюванні аграрного ринку : монографія / Шпикуляк О. Г. – К. : ННЦ ІАЕ, 2010. – 74 с.

УДК 330.332.001.13:663.541

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Прийдак Т.Б., ст. викладач

Полтавська державна аграрна академія

Стаття присвячена дослідженню теоретичних і методичних основ та прикладних питань стратегії розвитку виробництва цукрових буряків на підприємстві. На основі аналізу ефективності існуючої системи управління виробництвом цукрових буряків в досліджуваному підприємстві проведена розробка стратегії її розвитку на перспективу.

To research the theoretical and methodological foundations and applications of strategy development of sugar beet plant. Based on analysis of the effectiveness of the existing system of production of sugar beet in the pre-slidzhuvanomu company developed the strategy of development for the future.

Постановка проблеми. Бурякоцукровий підкомплекс АПК України завжди відігравав вагомий роль в економіці держави і соціальному розвитку суспільства. Ще на початку 90-х років минулого століття за обсягами виробництва цукру із цукрових буряків Україна займала перше місце у світі, а за обсягами експорту входила в перелік провідних країн-експортерів. У 1990 р. посівна площа під цукровими буряками становила понад 1,6 млн га, а виробництво цукру дорівнювало 5,0 млн т. Проте в другій половині 90-х років минулого століття і на початку ХХІ ст. бурякоцукрове виробництво зазнало значного спаду. Вже у 2010 р. посівна площа під цукровими буряками становила 320 тис. га, а виробництво цукру – тільки 1,3 млн т, Україна постала перед необхідністю завезення 445 тис. т цукру.

Складність поточної ситуації полягає ще і в тому, що за роки ринкових реформ в Україні не вдалося суттєво підвищити ефективність бурякоцукрового ви-

робництва, здійснити техніко-технологічне переоснащення та впровадити інноваційну модель розвитку галузі. Між тим, цінова кон'юнктура світового та внутрішнього ринку цукру, що склалася у період 2009-2011 рр., є достатньо сприятливою для відновлення бурякоцукрового виробництва в Україні, оскільки нині світові ціни є найвищими за останні тридцять років. Тому в умовах підвищення попиту на світовому ринку потенційне виробництво цукру в Україні може перетворитися не тільки у високоприбутковий бізнес при дотриманні відповідних технологій вирощування цукрових буряків, а й задовольнити внутрішній попит на вітчизняний цукор і збільшити кількість робочих місць та обсяги відрахувань до бюджету.

Отже, надзвичайної актуальності набуває проблема розробки теоретико-методичних засад і практичних заходів щодо подальшого розвитку бурякоцукрового виробництва, удосконалення ринкових відносин у бурякоцукровій сфері, особливо в умовах подолання негативних наслідків впливу світової фінансової кризи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різних аспектів стратегії розвитку підприємств аграрного сектору присвятили свої праці такі вчені, як: І. Ансофф, П. Гайдучкий, А. Гальчинський, В. Гесць, Б. Данилишин, П. Макаренко, Л. Мармуль, Л. Мельник, М. Мескон, В. Плаксієнко, П. Саблук та інші. Значний внесок у вивчення питань розвитку та ефективності функціонування бурякоцукрового виробництва зробили В. Білаш, О. Варченко, А. Діброва, С. Дусанівський, С. Кваша, М. Коденська, П. Руснак, О. Шпичак, А. Фурса, М. Ярчук та інші. Водночас чимало питань, що стосуються формуванню та розробці стратегії розвитку бурякоцукрового виробництва, залишаються допокищо малодослідженими. Саме тому, на нашу думку, не можна стверджувати про остаточне вирішення вказаної вище проблеми.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка і формування стратегії розвитку бурякоцукрового виробництва в аграрному підприємстві. Відповідно до сформульованої мети передбачається виконання таких завдань:

- провести стратегічний аналіз діяльності підприємства в галузі бурякоцукрового виробництва;
- здійснити розробку стратегій розвитку бурякоцукрового виробництва із використанням сучасних методик портфельного та SWOT-аналізу;
- розробити напрями удосконалення техніко-технологічних аспектів розвитку виробництва цукрових буряків;
- розробити мету та цілі розвитку конкретного аграрного підприємства в бурякоцукровій галузі;
- запропонувати шляхи удосконалення стратегічного управління та здійснити оцінку ефективності запропонованих заходів з виробництва цукрових буряків на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічні реформи в Україні при переході до ринкової економіки поступово створюють певний баланс попиту і пропозиції споживчих товарів, зумовлюють зміни у вироб-

ництві сільськогосподарської продукції і виготовленні продуктів харчування. В цих умовах діяльність підприємств агропромислового комплексу має бути орієнтованою на реального, а головне-на потенційного споживача продукції.

Станом на 2011 рік у досліджуваному нами ПП „Ланна-Агро” не було розроблено ефективної системи стратегічного управління бурякоцукровою галуззю, існувала лише майже несвідома орієнтація на розмиті цілі. Загальний стратегічний рівень нами було визначено за допомогою табл. 1.

Таблиця 1

Визначення загального стратегічного рівня системи управління виробництвом цукрових буряків ПП „Ланна-Агро”

Критерії	Оціночна шкала			Оцінка
Стратегічне мислення персоналу	Відсутнє	0 - 10	Наявне	6
Цілі діяльності	Невизначені	0 - 10	Визначені	5
Стратегії	Відсутні	0 - 10	Наявні	5
Методи встановлення стратегій	Використовуються випадково, неповно, як результат виникнення НП.	0 - 10	Використовуються постійно, повно, на основі всебічного аналізу та прогнозів	4
Стратегічні заходи	Формуються на основі натхнення, досвіду та навиків керівників, безсистемні не сприймаються як стратегічні	0 - 10	Формуються як результат стратегічної діагностики та встановлення цілей	6
Плани	Поточні, безсистемні	0 - 10	Розроблені на основі досліджень, взаємопов'язані, стратегічні	5
Виконання планів	Доведення прийнятих рішень абияк до кінця	0 - 10	Частина механізму стратегічного управління	4
Разом (середнє значення)				5

Враховуючи оцінку 5 балів, можна зробити висновок, що дане підприємство знаходиться на середньому рівні організації стратегічної діяльності, спостерігається поточне управління, розвинена система планування, напрямки операційних процесів визначаються керівником господарства.

У ПП „Ланна-Агро” досить розвинена система управління, планування та організації виробництва, у господарстві намагаються дотримуватися всіх технологічних норм виробництва, впроваджувати новітні технології виробництва цукрових буряків, підвищувати її урожайність та зменшувати витрати виробництва.

Для оцінки стану стратегічного управління виробництвом цукрових буряків у господарстві, необхідно здійснити всебічний аналіз процесу виробництва і збуту, аналіз показників ефективності виробництва (табл. 2).

Таблиця 2

**Економічна ефективність виробництва цукрових буряків
у ПП „Ланна-Агро”, 2008-2010 рр.**

Показники	Роки			2010 р. у % до 2008 р.
	2008	2009	2010	
Площа посіву, га	559	834	721	129,0
Питома вага в структурі посіву, %	13,9	20,9	18,3	х
Урожайність ц/га	378,5	392,1	353,4	93,4
Валове виробництво, всього, ц	211594	327030	254789	120,4
в тому числі на 100 га ріллі	5257	8296	6375	121,3
Рівень товарності, %	44,5	43,6	44,2	х
Затрати праці - всього, тис. люд.-год.	44,4	55,6	63,7	143,4
в тому числі: на 1 га, люд.-год.	79,5	66,7	88,3	111,1
на 1 ц. люд.-год.	0,21	0,17	0,25	119,0
Виробничі витрати, тис. грн	3077	5107	10955	356,0
в тому числі: на 1 га, грн	5,5	6,1	15,2	276,0
на 1 ц, грн	14,54	15,62	43,00	295,7
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	1639	2412	5123	312,6
в тому числі: на 1 ц, грн.	17,40	16,91	45,50	261,6
Ціна реалізації 1 ц, грн.	15,40	31,16	38,02	246,9
Вартість товарної продукції всього, тис. грн	1451	4445	4281	295,0
в тому числі: на 1 га посіву, грн	2,6	5,3	5,9	228,7
на 1 люд.-год, грн	32,7	80,0	67,2	205,8
на 1 грн. витрат виробництва, грн	0,47	0,87	0,39	82,9
Прибуток (збиток) - всього, тис. грн	-188,0	2033,0	-842,0	447,9
на 1 га посіву, грн	-336,3	2437,6	-1167,8	347,2
Рівень рентабельності (збитковості) виробництва, %	-11,5	84,3	-16,4	х

Дані табл. 2 свідчать про погіршення показників економічної ефективності виробництва цукрових буряків у господарстві. Так, не зважаючи на зростання валового виробництва цукрових буряків, прибуток по даній культурі зменшився, що пов'язано із зростанням собівартості 1 ц цукрових буряків у зв'язку із подорожчанням паливо-мастильних матеріалів, зростання рівня оплати працівників, що зайняті на вирощуванні цукрових буряків та ін. Ціна реалізації 1 ц цукрових буряків за останні роки зросла у 2,5 рази. Рівень збитковості виробництва цукрових буряків із -11,5 % у 2008 р. знизився до -16,4 % у 2010 році.

Методичним інструментом дослідження стратегічних позицій ПП „Ланна-Агро” у бурякоцукровій галузі нами було обрано метод SWOT-аналізу, завдяки якому встановлюються взаємозв'язки між сильними і слабкими сторонами в діяльності підприємства, а також загрозами і можливостями, що супроводжують цю діяльність.

Узагальнення результатів проведеного аналізу показано у матриці SWOT-аналізу, яка побудована у двох векторах: стан зовнішнього середовища (горизонтальна вісь) і стан внутрішнього середовища (вертикальна вісь) (табл. 3). Кожен вектор розбитий на два рівні.

Таблиця 3

**Матриця SWOT-аналізу конкурентної позиції ПП „Ланна-Агро”
у галузі бурякоцукрового виробництва**

Стан зовнішнього середовища:			
Стан внутрішнього середовища	Можливості		Загрози:
	1. Використання нових сортів та гібридів цукрових буряків з високим біологічним потенціалом 2. Виробництво перспективних продуктів переробки цукрових буряків (біоетанол, біогаз) 3. Використання власних ресурсів		1. Використання закордонних технологій конкурентами 2. Зростання тиску конкурентів
	Сильні сторони:	Додаткові вкладення в розвиток перспективних галузей виробництва та переробки цукрових буряків, завоювання більшої частки ринку, повніше використання державної підтримки, використання засобів формування попиту і стимулювання збуту, застосування передових досягнень в техніці, технології, організації управління та маркетингу	За рахунок залучення нових технологій зайняти передове положення в галузі бурякоцукрового виробництва
	Слабкі сторони:	Дослідження ринку і використання методів прогнозування попиту на продукцію	
	1. Зростання темпів інфляції 2. Зміни в потребах споживачів		Мінімізувати вплив конкурентів на підприємство, зосередитись на інтенсифікації виробництва цукрових буряків

Поле „Сила – Можливості” – передбачає додаткові вкладення в галузі виробництва, за рахунок вироблення нового продукту та підвищення якості наявних продуктів завоювати більшу частину ринку, застосування засобів ФОПСТИЗ. Поле „Слабкість – Можливості” - передбачає дії керівництва підприємства на подолання слабких сторін внутрішнього потенціалу за рахунок використання можливостей, а саме: розширення ринків збуту за рахунок комплексного дослідження ринку, прогнозування рівня попиту. Поле „Сила – Загрози” – орієнтує на боротьбу з небезпеками за рахунок використання внутрішніх резервів, тобто високий імідж підприємства як ділового партнера, вчасної зміни технологій виробництва можуть захистити підприємство від несприятливих факторів зовнішнього середовища.

Поле „Слабкість – Загрози” – задає необхідність вироблення такої стратегії, яка б дозволила підприємству зміцнити свій потенціал і відвернути за-

грози, що можуть виникнути з боку зовнішнього середовища. До таких заходів належать: організація збуту на основі високоефективного маркетингу, застосування нової техніки і нових технологій, а також впровадження ефективної системи стратегічного управління.

Отже, ПП „Ланна-Агро” має реальні можливості успішного розвитку за умов, коли будуть враховані сильні сторони і можливості, розроблені шляхи подолання загроз і слабких сторін, а також буде впроваджено ефективну систему стратегічного управління у галузі бурякоцукрового виробництва.

Таким чином, за досліджуваний період економічна ефективність виробництва цукрових буряків у ПП „Ланна-Агро” погіршилась і виробництво залишається збитковим. Тому, курівництву господарства необхідно вжити заходів, перш за все стратегічного характеру, для підвищення ефективності виробництва даного виду продукції.

На основі проведеного дослідження, нами запропонована стратегія інтенсивного розвитку бурякоцукрового виробництва у ПП „Ланна-Агро”. В основі стратегії розвитку на основі інтенсифікації у господарстві є наступне:

- створення системного потенціалу для досягнення цілей підприємства – впровадження прогресивних систем і передових технологій виробництва;
- послідовна інтенсифікація виробництва цукрових буряків шляхом раціональної хімізації і докорінного поліпшення землі;
- впровадження у виробництво продуктивніших сортів і гібридів цукрових буряків та дотримання всіх вимог агротехніки;
- удосконалення галузевої структури підприємства з орієнтацією на вимоги ринку, досягнення при цьому раціональної концентрації виробництва, що забезпечує краще використання ресурсів, більш швидке запровадження досягнень науки, техніки, передової практики.

У реалізації обраної стратегії, важливу роль має виробнича програма, яка розроблена нами для ПП „Ланна-Агро” (табл. 4).

Таблиця 4

**Програма стратегічного розвитку виробництва цукрових буряків у
ПП „Ланна-Агро”, 2012-2014 рр.**

Назва розділу	Короткий зміст розділу	Виконавці
Преамбула	Основною метою діяльності господарства є задоволення потреб підприємства та збільшення прибутку від господарської діяльності. Цього можна досягти за рахунок збільшення обсягів збуту цукрових буряків та покращення їх якості	Керівник
Стратегія розвитку цільового ринку	Для розвитку господарства, а також отримання прибутку необхідно застосовувати новітні технології виробництва цукрових буряків, використовувати нові сорти та гібриди культури, які більш економічно вигідні	Керівник економічного відділу
Маркетингова стратегія	Переважаючою є стратегія сегментації. Щодо виду стратегії доцільно використовувати атакуючу стратегію	Керівник економічного відділу
Товарна стратегія	Виробництво продукції високої якості	Керівник

Назва розділу	Короткий зміст розділу	Виконавці
Стратегія формування каналів збуту	Використання старих каналів збуту. Створення нових каналів збуту та проведення реклами своєї продукції	Головний бухгалтер
Цінова стратегія	Цінова стратегія передбачає формування гнучкої політики цін	Бухгалтерський відділ
Стратегія формування попиту	Для формування та збільшення попиту слід розробити систему рекламних заходів	Головний економіст
Соціальна стратегія	Підтримка розвитку освіти, рівня культури, побутового обслуговування, медицини	Керівник
Екологічна стратегія	Ведення виробництва екологічно безпечної продукції відповідно до вимог і норм законодавства	Керівник
Стратегія структурних перетворень	Перебудова структури управління у відповідності з стратегією	Керівник
Фінансова стратегія	Забезпечення реалізації програти розвитку виробництва цукрових буряків здійснюється з прибутків господарства з можливістю залучення кредитів під перспективні проекти	Головний бухгалтер

Основою програми розвитку є комплекс стратегічних рішень, що включають основні напрямки та позиції, які могли б дозволити успішно вести господарські процеси. При складанні програми враховувалися такі основні напрямки діяльності: визначення оточуючого середовища; комплексне вивчення ринку, позиції конкурентів, оцінка власних можливостей підприємства; формування цілей підприємства у галузі на перспективу; максимально можливий контроль за виробництвом та збутом продукції та координація всієї виробничої діяльності. Якщо оцінити загальну стратегію розвитку виробництва цукрових буряків, то основою її є досягнення максимальних результатів діяльності і підвищення рівня конкурентоздатності продукції. Основою втілення даної стратегії являються тактичні та оперативні плани розвитку підприємства.

Застосування високопродуктивної техніки і прогресивних технологій в цукробуряковій галузі значно підвищить результативність виробництва. Нами запропоновано у ПП „Ланна-Агро” змінити Українську індустріальну технологію, яка використовується в більшості господарств Полтавської області на зарубіжну індустріальну. В цілому, вона включає такі самі процеси, але в запропонованій технології використовується дражоване насіння гібридів цукрових буряків іноземної селекції, підживлення азотними добривами здійснюється врозкид без заробки у ґрунт, розпушування ґрунту у міжряддях не проводиться, використовується комплекс машин іноземного виробництва. Розрахунки збільшення врожаю, зменшення витрат на 1 ц цукрових буряків і зростання виручки від реалізації цієї продукції наведені у табл. 5.

Економічна ефективність впровадження зарубіжної індустріальної технології виробництва цукрових буряків у ПП „Ланна-Агро”

Показники	Існуюча технологія	Зарубіжна індустріальна технологія	Відхилення (+;-)
Площа, га	721	721	х
Урожайність, ц/га	353,4	512	158,6
Обсяг виробництва, ц	254789	369152	114363
Реалізаційна ціна, грн/ц	38,02	38,02	0
Виробнича собівартість, грн/ц	43,00	30,17	-12,83
Повна собівартість, грн/ц	45,50	31,95	-13,55
Рівень рентабельності, %	-16,4	19,0	35,4

Додаткові витрати по впровадженню технології і сорту цукрових буряків повинні скласти 250 грн на 1 га посівної площі цукрових буряків, але завдяки зростанню урожайності цукрових буряків з 353,4 до 512 ц з га повна собівартість 1 ц продукції зменшиться з 45,50 до 31,95 грн, що і призведе при незмінній ціні реалізації цукрових буряків до зростання економічної ефективності їх виробництва. Так, при сталій посівній площі застосування нової технології і сорту цукрових буряків дасть прибавку валового збору 114363 ц і призведе до зростання рівня рентабельності виробництва на 35,4 в.п.

Висновки. 1. На основі проведеного дослідження запропонована стратегія інтенсивного розвитку виробництва цукрових буряків у ПП „Ланна-Агро”. Для її здійснення необхідні додаткові вкладення в розвиток виробництва цукрових буряків, завоювання більшої частки ринку, повніше використання державної підтримки, використання засобів формування попиту і стимулювання збуту, застосування передових досягнень в техніці, технології, організації управлінні та маркетингу.

2. Найперспективнішим напрямом підвищення ефективності виробництва цукрових буряків є зниження собівартості продукції, цього можна досягти за рахунок підвищення урожайності, що ґрунтується на системі заходів по підвищенню економічної родючості землі і всебічній інтенсифікації виробництва.

3. Головним напрямом стратегічного розвитку та підвищення рівня ефективності виробництва цукрових буряків є: інтенсифікація виробництва; розвиток комплексної механізації й автоматизації виробничих процесів; доступність позикових коштів для розвитку матеріально-технічної бази; використання інвестиційно-інноваційного потенціалу, що допоможе збільшити обсяги виробництва продукції, і, в свою чергу, скоротити собівартість виробництва 1 ц продукції та збільшити прибуток, ефективне використання якого в подальшому забезпечить високий рівень конкурентоспроможності підприємства у галузі, зміцнення його економічного становища.

Література:

1. Гулай О.В. Проблеми розвитку регіонального бурякоцукрового виробництва та шляхи їх вирішення / О.В. Гулай // Вісник ХНАУ. – Харків, 2006. – №10. – С. 52–56.
2. Ковальова О.В. Ефективність виробництва цукрових буряків та фактори її підвищення у сільськогосподарських підприємствах Харківської області / О.В. Ковальова // Вісник ХНАУ. – Харків, 2009. – № 11. – С. 261–271.

3. Ковальова О.В. Теоретичні і практичні аспекти дослідження економічної ефективності виробництва цукрових буряків / О.В. Ковальова // Формування ринкової економіки: зб. наук. пр. : спец. вип. «Аграрна економічна освіта в розбудові конкурентоспроможного сільського господарства України». – К.: КНЕУ, 2009. – С. 364–371.

4. Макаренко В. Вихід – у буряку / В. Макаренко // Агроперспектива. – 2008. – № 4. – С. 44-45.

5. Мироненко М.Ю. Економічна ефективність розміщення цукробурякового виробництва // Збірник наукових праць ВДАУ. – 2006. – Вип. 29. – С. 121-127.

6. Олійничук В.М. Проблеми і перспективи розвитку цукробурякового підкомплексу // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: економіка. – 2005. – № 18. – С.222-224.

7. Рагуліна І.І. Підвищення ефективності цукробурякового виробництва / І.І. Рагуліна // Економіка АПК. – 2007. – № 11. – С. 125-132.

8. Саблук П.Т. Основні напрями розроблення стратегії розвитку агропромислового комплексу в Україні / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2004. – №12. – С. 3-16.

9. Саблук П.Т. Цукробурякове виробництво України: проблеми відродження, перспективи розвитку / Саблук П.Т., Коденська М.Ю. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 390 с.

10. Стасіневич С.А. Підвищення ефективності виробництва цукрових буряків в Україні: фактори та умови / С.А.Стасіневич О.Ю. Грищенко // Економіка АПК – 2008. – № 5. – С.103-107.

11. Ткачук В. Оцінка та шляхи підвищення ефективності інноваційної діяльності в галузі цукрового виробництва / В. Ткачук, М. Місевич // Вісник Львівського державного аграрного університету : економіка АПК. – 2006. – № 13. – С. 404–417.

12. Фурса А.В. Напрями підвищення ефективності цукробурякового підкомплексу України / А.В. Фурса // Цукрові буряки. – 2006. - № 3. – С. 4-22.

УДК 658:331

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Притула В.І., здобувач

Полтавська державна аграрна академія

У статті досліджуються еволюційні зміни принципів управління відповідно до основних концепцій розвитку науки управління персоналом, автором визначено поняття принципу управління персоналом з позиції дуалістичного підходу, а також сформульовано принципи побудови та функціонування інтегрованої системи управління персоналом.

The evolutionary process changing management principles according to scientific management's concepts are explored, the content of personnel management principles from the perspective of dualistic approach are defined, the principles of construction and operation for an integrated HR management system are formulated by author in this article.

Постановка проблеми. В основі побудови та функціонування будь-якої сфери наукового знання покладено базові принципи, що є фундаментальною складовою та ознакою інституалізації науки.

У процесі історичного становлення та еволюційного розвитку сфери управління персоналом як науки розширюється і спектр її принципів. Зокрема Анрі Файоль стверджував, що кількість принципів управління, по суті, є необмеженою. Дійсно, подальші дослідження, спрямовані на виявлення бази-